

♦ NARODNI DOM MARIBOR ♦

Festival Maribor

festivalmaribor.si

MOČ
GLASBE /
STRAST
SRCA

10.

september 2019, ob 19.30 / 10 September 2019, 7:30 pm

Dvorana Union / Union Hall, Maribor

OTVORITVENI KONCERT OPENING CONCERT

Haydnova filharmonija
Haydn Philharmonic

Nicolas Altstaedt,

dirigent in violončelist / Conductor and Cello

Peter Iljič Čajkovski / Pyotr Ilyich Tchaikovsky:

Variacije na rokokojsko temo, op. 33, za violončelo in orkester /
Variations on a Rococo Theme, Op. 33, for cello and orchestra

Joseph Haydn:

Simfonija št. 60 v C-duru, Hob. I:60, »Raztresenec« /
Symphony No. 60 in C major, Hob. I:92, "Il distratto"

I. Adagio - Allegro di molto

II. Andante

III. Menuetto

IV. Presto

V. Adagio (di Lamentatione)

VI. Finale: Prestissimo

Joseph Haydn:

Simfonija št. 102 v B-duru, Hob. I:102 /
Symphony No. 102 in B-flat major, Hob. I:102

I. Largo - Allegro vivace

II. Adagio

III. Menuetto: Allegro

IV. Finale: Presto

K

ot očeta simfonije pogosto navajamo **Josepha**

Haydna. Ta je kot dolgoletni uslužbenec

na Esterházyjevem dvoru v Eisenstadtu imel dovolj priložnosti in svobode za eksperimentiranje z različnimi orkestrskimi zasedbami in oblikami. Prevpraševal je realne možnosti izvajalske prakse in hkrati meje form, glasbenih stavkov in zasedb. V tem glasbenem laboratoriju je iz tradicije *concerta grossa*, italijansko-avstrijske in mannheimske koncertne simfonije, operne simfonije, cerkvene sonate in divertimenta zvaril novi tip simfonije. Preden je Haydn nastopil službo pri rodbini Esterházy, je pisal večinoma tristavčne simfonije, pri čemer je v izrazni težini prvi stavek prevladoval nad sklepnim, vmesni pa je bil namenjen zgolj godalom in je imel značaj medigre. Prva leta službovanja pri Esterházyjevih so prinesla drastične spremembe: najpomembnejši rezultat takšnih skladateljskih preiskovanj je bila utrditev štiristavčne forme. V sedemdesetih letih je skladatelja navdihnilo viharništvo; simfonije so postale bolj izrazne, kar se je kazalo že v pogostejši izbiri osnovne molovske tonalitete in povečani uporabi zapletenih kontrapunktičnih postopkov.

Skupaj z estetiko viharništva so prišle nove delovne naloge: v sedemdesetih letih se je knez Nicolaus pričel vse bolj navduševati nad opero. Zato je Haydn v sledečem desetletju ustvaril kar ducat oper, simfonično ustvarjalnost pa je dal na stran. Vendar je kljub temu še naprej pisal simfonije, le da so te postale bolj enostavne v izrazu in kompozicijski fakturi. Haydn je vanje pogosto vključeval odlomke iz svojih oper, izraz pa se je vse bolj približeval nekakšni splošni sproščenosti, v kateri je bilo dovolj prostora za skladateljeve številne hudomušne domislice. V takšen kontekst je treba postaviti skladateljevo *Simfonijo* št. 60, ki črpa iz scenske glasbe za komedijo *Raztresenec* (prevod drame najbolj znanega francoskega dramatika po Molièru iz druge polovice 17. stoletja, Jean-François Regnarda). Poleti 1774 je dramo uprizorila potujoča gledališka skupina Carla Wahra v zasebnem gledališču rodbine Esterházy, predstava pa se je nato s Haydnovo glasbo ponovila še v Bratislavu, Salzburgu in na Dunaju. V oceni bratislavske predstave beremo: »Sladokusci so [predstavo] ocenili kot mojstrovino. V glasbi, namenjeni komediji, je mogoče zaznati enakega duha, kakršen napaja vsa Haydnova dela. Skladateljeva mojstrska raznolikost navdušuje poznavalce in je prava poslastica za poslušalca, ki pada iz najbolj poudarjene pompoznosti naravnost v vulgarnost, Haydn in Regnard pa se dopolnjujeta v muhasti raztresenosti«. Simfonija je napisana v ceremonialnem C-duru v šestih stavkih, kar kaže na bližino z divertimentom. Simfonijo zares zaznamujejo številni Haydnovi značilni efekti,

presenečenja, humorni obrati. Delo je polno ljudskih melodij: francosko najdemo v drugem stavku, balkanski v tretjem in četrtem, žalostno slovansko v šestem. Medtem ko hudomušne fanfare pretrgajo tok prvega stavka, se Adagio zaključuje z grotesknim pohitevanjem. Za nameček začenjajo violine zadnji stavek s struno G, uglašeno za en ton nižje, potem pa se morajo med zadržanim akordom uglasiti nazaj na izhodiščni ton g.

Haydnovi kariero je leta 1790 postavila na glavo smrt delodajalca, princa Nikolausa Esterházyja. Njegov naslednik, princ Anton, namreč ni bil tako navdušen nad glasbo kot njegov predhodnik: orkester je razpustil in Haydn je ostal brez pravih zadolžitev. Odrešitev je prišla v obliki naročila impresarija Johanna Petra Salomona, ki je Haydna želel za dve leti na mestu rezidenčnega skladatelja in dirigenta svojih koncertnih serij v Londonu. Haydn je ponudbo sprejel in se takoj na začetku leta 1791 znašel v Londonu, kjer so ga navdušeno sprejeli. Skladatelj se je Otočanom oddolžil s serijo svojih najboljših simfoničnih del.

Za London je med drugim nastala *Simfonija št. 102*, ki jo je muzikolog H. C. Robbins Landon označil za skladateljevo »najbolj glasno in agresivno simfonijo«, kar gre najbrž povezovati z začetkom, v katerem zadonijo vzporedne oktave celotnega orkestra. Ista gesta se ponovi nekaj taktov kasneje in nato še sredi ekspozicije, na mestu, kjer pričakujemo nastop druge, lirične teme. Svoje mesto najdejo podobne oktave tudi v izpeljavi, ki je izrazito intenzivna: zaznamujejo jo fragmentacije, polifona gostota in lažna repriza. Za počasni stavek je Haydn predpisal trobente z dušilcem in pridušeno igro na timpane, kar je morala biti v tistem času precejšnja novost. Sicer pa je stavek formalno bolj svoboden in teče široko rapsodično – tak občutek utrjuje predvsem tema s konstantnimi metričnimi premiki, deloma tudi orkestracija s solističnim violončelom. Menuet prav tako zaznamujejo podobne metrične neusklenjenosti med poudarki in težkimi dobami; v tem lahko prepoznamo nekaj sorodnosti s kasnejšimi podobnimi postopki pri Beethovnu in Brahmsu. Nenavaden je tudi finale, ki se iz dura razmeroma hitro pomakne v mol, material pa črpa večinoma iz začetnih treh tonov. Stavek je posejan s humorističnimi vložki, zaradi katerih se zdi resnobnost, s katero se je simfonija odprla, kot da pozabljena.

Klasistična igrivost na poseben način zaznamuje *Rokokojske variacije* **Petra Iljiča Čajkovskega**, ki je oboževal Mozartovo glasbo. Prav ljubezen do Mozarta je Čajkovskega navdihnila za dela, v katerih se začuti nekaj klasističnega igrivega duha. To velja predvsem

za pantomimo iz opere *Pikova dama*, Četrto suito, imenovano »Mozartiana«, ter nenazadnje za *Variacije na rokokojsko temo*. Slednje je Čajkovski napisal konec leta 1876, takoj po simfonični pesnitvi *Francesca da Rimini*. Delo je posvetil prijatelju, profesorju na Moskovskem konservatoriju, nemškemu violončelistu Wilhelmu Fitzenhagnu, ki je delo tudi prvi izvedel. Fitzenhagen je variacije zaznamoval precej močno: v solistični part je dodal številne virtuozne vrvke, najpomembnejše pa je to, da je spremenil strukturo samega dela. Tako je opustil osmo variacijo in zamenjal vrstni red posameznih variacij. Čajkovski ni veliko protestiral, zato je bila natisnjena Fitzenhagnova verzija, ki je ostala v rabi vse do danes. Prav gotovo se ob naslovu skladbe Čajkovskega vprašamo tudi, kakšne so vezi, ki jih skladba vzpostavlja z rokokojskim slogom. Še največ takšnega »starinskega« duha se občuti v temi, ki je zasnovana izrazito periodično, bolj prosojna je tudi orkestracija, saj se je Čajkovski odrekel trobentam in trombonom. Toda variacijsko nadaljevanje se vse bolj jasno odpira značilnemu romantičnemu idiomu: posamezne variacije pridobivajo karakterne poteze (četrta variacija je zasnovana plesno, šesta je ekspresivna romanca s pizzicato spremljavo, poslednja variacija prinaša odločen utrip koračnice), solistična linija pa postaja izrazito virtuozna. Čajkovski je Mozarta oboževal, a zagotovo ne do te mere, da bi žrtvoval svoj lastni glasbeni izraz.

Gregor Pompe

HAYDNOVA FILHARMONIJA

je rezidenčni orkester Festivala Maribor 2019. Več o orkestru lahko najdete v programskej knjižici Festivala Maribor 2019, na naši spletni strani ali na:

<https://www.haydnphil.com>

HAYDN PHILHARMONIC

is the resident orchestra of the Festival Maribor 2019. More about the orchestra can be found in the Festival Maribor programme booklet, as well as on our website and at:

<https://www.haydnphil.com>

NICOLAS ALTSTAEDT

Nemško-francoski violončelist je danes eden najbolj iskanih in vsestranskih umetnikov. Kot violončelist, dirigent in umetniški vodja se posveča repertoarju, ki se razteza od baročne do sodobne glasbe. S Festivalom Maribor sodeluje od leta 2016. O delu Josepha Haydna, ki se mu intenzivno posveča, pravi:

»Haydn je prispeval v zgodovino človeštva glasbeno *magnus cartam*. Skladatelj razsvetljenstva je in na novo opredeljuje *conditio humana*. Niti en takt današnje glasbe ne more ubežati vplivu njegove vizije in razsežnosti. V vsakem svojem delu se je povsem preoblikoval in je tako zgled za vsakega človeka. Njegova skromnost in duh navdihujeta in globoko ganeta.«

Več o Nicolasu Altstaedtu lahko preberete v programskej knjižici Festivala Maribor 2019, na naši spletni strani ali na:

<https://www.nicolas-altstaedt.com>

German-French cellist Nicolas Altstaedt is one of the most sought-after and versatile artists today. As a cellist, conductor and artistic director he performs repertoire spanning from early to contemporary music. Nicolas Altstaedt has been an integral part of the Festival Maribor since 2016. About the music of Joseph Haydn, to which he has intensively dedicated himself, he writes:

»Haydn has created the Magna Carta of music in the history of humanity. He is the composer of the enlightenment and redefines the conditio humana. Not a single bar of music from today can escape the influence of his vision and dimension. In every piece he reinvents himself again from scratch and is therefore an example for every human being. His modesty and spirit are the greatest inspiration and deeply moving.«

More about Nicolas Altstaedt can be found in the Festival Maribor 2019 programme booklet, as well as on our website and at:

<https://www.nicolas-altstaedt.com>.

NAPOVEDUJEMO IN VABIMO

11.

september, ob 17.00 / 11 September, 5:00 pm

Dvorana generala Maistra / General Maister Hall
Narodni dom Maribor

GLASBILA IZ ZELENJAVE, delavnica / CREATING VEGETABLE INSTRUMENTS, workshop

Zelenjavni orkester / Vegetable Orchestra

12.

september 2019, ob 19.30 / 12 September 2019, 7:30 pm

Dvorana generala Maistra / General Maister Hall
Narodni dom Maribor

ZELENJAVNI ORKESTER, koncert / VEGETABLE ORCHESTRA, Concert

13.

september 2019, ob 19.30 / 13 September 2019, 7:30 pm

Dvorana Union / Union Hall, Maribor

MOČ ISKRENOŠTI / THE POWER OF SINCERITY

Haydnova filharmonija / Haydn Philharmonic

Barnabás Kelemen, dirigent / Conductor

Nicolas Altstaedt, violončelo / Cello

Producen

S podporo

MESTNA OBČINA MARIBOR

◆ NARODNI DOM MARIBOR ◆

V koprodukciji z

**OPERABALET
MARIBOR**
SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE
SLOVENE NATIONAL THEATRE
www.sng-mb.si

Uradni
prevoznik
festivala

Sopokrovitelji

**ENERGETIKA
MARIBOR**

avstrijski kulturni forum™

LAŠKO
1825

**RADGONSKE
GORICE**

Cvetličarna Aralija

Medijski pokrovitelji

**RTV
SLO**

VEČER

RADIO CITY

Partnerji

zadrga

**komorni
godalni
orkester
slovenske
filharmonije**